

20. Yüzyıl Genişletilmiş Gitar Tekniklerinin Seçilmiş Eserler Üzerinde İncelenmesi

Analysis of 20th Century Extended Guitar Techniques on Selected Works

Barış ÖNDER¹

¹İstanbul Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, Müzik Bölümü, İstanbul, Türkiye

Sorumlu yazar /

Corresponding author : Barış ÖNDER

E-posta / E-mail : baris.onder98@gmail.com

ÖZ

20. yüzyıl döneminde, müzik ve diğer alanlarda sanatta olan anlam arayışı çeşitli sanat akımlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. 20. yüzyıl döneminde besteciler, istedikleri özel efektleri yaratabilmek için genişletilmiş tekniklere ve modern notasyon kullanımlarına başvururlar. Özellikle dönemin bestecileri; Karlheinz Stockhausen, György Ligeti, Iannis Xenakis, Krzysztof Penderecki, John Cage gibi isimler eserlerinde avangart öğelere ve genişletilmiş çalgı tekniklerine yer verirler. Bu çalışmada, dönemin sanat anlayışının gitar müziğini ve gitar bestecilerini etkilemesiyle 20. yüzyıl bestecilerinin eser örnekleriyle ele alınmıştır. Çalışmanın amacı; 20. yüzyıl döneminde kullanılmaya başlanan genişletilmiş çalgı tekniklerinin, gitar alanına olan yansımalarını ve 20. yüzyılda geliştirilen yeni gitar tekniklerini eser incelemeleriyle literatüre kazandırmaktır. Gitar literatüründe bu çalışmanın yer alması; 20. yüzyıl gitar müziği bestecilerinin eserlerindeki yeni tekniklerinin öğrenilmesi açısından ve kullanılan tekniklerle yeni ses renklerini elde etmek açısından önemlidir. Bu çalışmada genişletilmiş gitar teknikleri; Roland Dyens “*Libra Sonatine*” “*A Night in Tunisia*” “*Fantasia*”, Paulo Bellinati “*Jongo*”, Leo Brouwer “*La Espiral Eterna*”, Alberto Ginastera “*Sonata*”, Nikita Kushkin “*Usher Valse*”, Francis Kleynjans “*A L’aube du Derneir Jour*” eserleri üzerinde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: 20. Yüzyıl Müziği, 20. Yüzyıl Gitar Müziği, Genişletilmiş Gitar Teknikleri.

ABSTRACT

In the 20th century, the search for meaning in music and other areas of art led to the emergence of various art movements. In the 20th century, composers resorted to extended techniques and modern notation in order to create the special effects they wanted. Especially composers of the period; Karlheinz Stockhausen, György Ligeti, Iannis Xenakis, Krzysztof Penderecki, John Cage, etc. included avant-garde elements and extended instrument techniques in their works. In this study, the influence of the artistic understanding of the period on guitar music and guitar composers is handled with examples of works by 20th century composers. The aim of the study is to bring the reflections of the extended instrument techniques, which started to be used in the 20th century period, on the guitar field and the new guitar techniques developed in the 20th century to the literature by analyzing the works. The inclusion of this study in the guitar literature is important in terms of learning the new techniques in the works of 20th century guitar music composers and obtaining new sound colors with the techniques used. In this study, extended guitar techniques have been analyzed on Roland Dyens “*Libra Sonatine*” “*A Night in Tunisia*” “*Fantasia*”, Paulo Bellinati “*Jongo*”, Leo Brouwer “*La Espiral Eterna*”, Alberto Ginastera “*Sonata*”, Nikita Kushkin “*Usher Valse*”, Francis Kleynjans “*A L’aube du Derneir Jour*”.

Keywords: 20th Century Music, 20th Century Guitar Music, Extended Guitar Techniques.

Başvuru/Submitted : 16.08.2024
Revizyon Talebi/
Revision Requested : 10.09.2024
Son Revizyon/
Last Revision Received : 23.09.2024
Kabul/Accepted : 25.09.2024
Online Yayın /
Published Online : 30.09.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

EXTENDED ABSTRACT

This study investigates the new guitar techniques developed in the 20th century period through analyses of works. In the content of the study, it is presented with the artistic conceptions of the 20th century period and examples of the works of the composers of the period. The 20th century period is divided into two as modernism and postmodernism. In the 20th century period, in which many movements took place, innovative approaches emerged in many fields of art. Expanded instrument techniques in the field of music are among these innovations. With the Expressionism movement and then postmodernism, it is seen that extended instrument techniques and contemporary/graphic notations are used to create special timbres in the works. Composers, especially in the second half of the 20th century, construct their works with innovative, unusual (motifs) and avant-garde elements. In this study, while analysing the use of extended techniques on the guitar, the composers of 20th century music, Karlheinz Stockhausen, György Ligeti, Iannis Xenakis, Krzysztof Penderecki's works are handled with extended instrument techniques and contemporary / graphic notation. In the works of K. Stockhausen "Gruppen" for 3 orchestras, G. Ligeti "Atmospheres", I. Xenakis "Metastaseis", K. Penderecki "Threnody for the Victims of Hiroshima", it is observed that the use of extended instrument techniques, contemporary / graphic notation and avant-garde elements.

Looking at the development of guitar music, Francisco Tarrega made significant achievements in the technical development of the guitar in the 19th century. In the 19th century, he made significant contributions to right and left technique. Tarrega made many studies on guitar technique and had an important role in the development of techniques such as "Apoyando", "Left hand legato", "Tirando", "Bare", "Tremolo", "Harmonic", "Pizzicato", etc., which are expressed as "traditional guitar technique". In the 20th century, guitarists such as Agustin Barrios and Andres Segovia had an influence on the first half of the development of guitar music. In the first half of this period, there appear traces of the Romantic period. Also, thanks to Segovia, composers of the Spanish ecote, who were not guitarist composers, composed works in the field of guitar. In the second half of the 20th century, composers included special effects and used extended techniques. In 20th century guitar music, extended instrument techniques are used in the works of composers such as Leo Brouwer, Alberto Ginastera, Francis Kleyjnans, Roland Dyens, Paulo Bellinati, Nikita Kushkin. In this period, extended guitar techniques such as "Pulp", "Unghia", "Tapping", "T.R.(non-rezonans)", "Bend", "Tambour", "Portamento", "Bartok Pizzicatosu", "Slap", "Sul tasto", "Sul ponticello" developed. While composers use extended instrument techniques to create special effects, they also fictionalise the music with unusual and avant-garde elements. In this study, extended guitar techniques are analysed in Roland Dyens "Libra Sonatine" "A Night in Tunisia", "Fantasie", Paulo Bellinati "Jongo", Leo Brouwer "La Espiral Eterna", Alberto Ginastera "Sonata".

It is observed that "Libra Sonatina" has a modal structure, "Sul tasto, Sul ponticello, Dedillo, Tambour, Rasgueado, Bend, Slap" techniques are used, and detailed explanations are made for the special effects in the piece. When the final sentences of the sections of the piece are analysed, it is seen that the final sentences of the first and second sections end with fading and special effects are used, while in the final sentence of the last section, fully extended techniques are used. In "A Night in Tunisia", it is observed that "Tambour, Pulp, Slap, Tapping" techniques are used, while in "Fantasia" techniques such as "Tambour" are used. When Dyens' writing style is analysed, it is determined that he frequently used extended techniques in his works that he wrote and arranged. "Tambour" (Percussion) technique is used in Bellinati's "Jongo". In Brouwer's "La Espiral Eterna", a detailed explanation is included for special effects, it is a work equipped with avant-garde elements; it is observed that special effects, Pizzicato, Tapping techniques and contemporary/graphic notation are used. In Ginestara "Sonata", special effects such as "Whistle", Rasgueado technique and Contemporary/Graphic Notation are used. In Kushkin "Usher Valse", "Bartok Pizzicato", "Bend", "Vibrato" techniques are used. In Kleyjnans "A L'aube du Derneir Jour", it is seen that special effects are used in the first part, special effects are used in the second part (bell sound), "Tambour, Slap, Bend" techniques are used. The piece ends with special effects. It was observed that Kleyjnans and Brouwer's pieces use special effects more than the other pieces analysed, and the use of contemporary/graphic notation is at the forefront.

GİRİŞ

20. yüzyıl döneminde, estetik olarak bir sanatta anlam arayışı vardır. Bu dönemde birçok farklı sanat anlayışıyla çeşitli akımları ortaya çıkmıştır (Antmen, 2008, s. 11). 20. yüzyılda sanatçılar, klasik ve romantik dönemdeki gibi bir sanat anlayışını benimsemek yerine yeni arayışlarla devam eder. 20. yüzyılda birçok sanat akımı diğer akımlara karşı bir görüşü ortaya koymaktadır. Bu dönemin ilk yarısında, İzlenimcilik (Empresyonizm) akımı ortaya çıkar. Sanatçılar, doğa konularını ele alarak yaptıkları eserlerde doğrudan görülen yerine kişide uyandırdığı duygu ve düşüncüyü ortaya koyar. (Erciş, 2023, s. 4322). Buna karşıt bir görüş olarak Ekspresyonizm (Dışavurumculuk) akımı ön plana çıkar.

Ekspresyonist sanatçılar, anti-natüralist bir anlayışla kişinin iç dünyasını eserlerde yansıtır. 20. yüzyıl akımları, özellikle plastik ve görsel sanatlarda ilk örneklerini gösterirken diğer sanat dallarında da yansımaları görülebilir.

20. yüzyılda; ilk yarısından itibaren Modernizm, ikinci yarısından itibaren sanatta Postmodernizm anlayışının geliştiği gözlemlenir. Modern sanat anlayışının temelleri, sanatçıların dünyayı gördükleri şekliyle ifade etme anlayışından kaçarak ortaya çıkar. Postmodernizm özellikle 1960'lı yılların sonlarından itibaren 1970'li yılların başlarında görülmeye başlanır. Bu anlayışta, performans sanatları (sahne performansları), halk hareketleri ve toplumsal hareketler ön plandadır. Postmodernizmde; geçmişini anımsayarak sanat dallarında kendine uygun gelen öğeleri seçmesi, değerler sırasına göze etmeyerek anımsamaya yer veren bir anlayış vardır. Postmodern müzikte, modernini alıp benimseyen bir anlayış vardır fakat gelenekseli de içerisinde barındırır. Ayrıca "*Postmodernizm anlayışı... salt üsluptan ziyade tarihsel bir kavramdır.*" (Gloag, 2012, s. 12) olarak da ifade edilir. Bunun sebebi tarihsel olarak 20. yüzyılda yaşanan savaşlar, toplumsal olayların sanatsal bakış açısına ve ifadeye olan yansımaları olduğunu söyleyebiliriz.

20. yüzyıl müziğinde, İzlenimcilik akımıyla beraber modalite anlayışının gelişmeye başlamasıyla birlikte müzikte yeni arayışlarının kapısı aralanmıştır. Dışavurumculuk anlayışının temelini oluşturan II. Viyana Ekolü bestecileriyle birlikte müzikte avangart müziğin temelleri atılmıştır. Özellikle Arnold Schoenberg'in atonalite ve 12 ton tekniği üzerine olan çalışmaları dönemin müzik anlayışında çığır açmıştır (Wilder, 1969 s. 65). Armonik olarak yeni bir anlayışla beraber müzikte, cümle geliştirme yöntemlerinin sınırları aşılmıştır. Yine bu dönemde armonik anlayışta gelişen değişimlerle enstrüman tekniklerinde farklı efekt tınları oluşturmak amacıyla teknik gelişimler olmuştur. Örnek olarak yaylı çalgılarda kullanılan *bartok pizzacatosu, col legno* gibi teknikler bu dönemin önemli gelişimleri arasında yer alır. (Karcıoğlu, 2011, s. 35). 20. yüzyıl dönemi bestecilerinin yeni müzikal arayışlarıyla birlikte genişletilmiş çalgı tekniklerinin yazımın yaygınlığı özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında giderek artmıştır.

20. yüzyılın gitar müziğine bakıldığında; yeniliklerin ilk olarak diğer sanat dallarında yansımalarının olduğunu, tarihsel süreçte değişimleri ve yenilikleri takip etmektedir. Örneğin gitar müziğinin bu dönemin ilk yarısında Agustín Barrios ve Andrés Segovia gibi isimlerin gitar müziğinde etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bu etki Romantik dönemin romantizm ve kromatizm özelliklerini taşımaktadır. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gitar müziğinde birçok kavram arayışlarının gerçekleştiğini söyleyebiliriz. 20. yüzyıl müziğinde çalgı tekniklerinin gelişimi sadece yaylı üflemleri vurmali çalgılarla sınırlı kalmayarak gitarda da teknik olarak gelişmeler olmuştur. Bu arayışlar neticesinde bu çalışmada, 20. yüzyıl gitar müziğinin genişletilmiş çalgı teknikleri eserler örnekleriyle incelenmiştir.

20. Yüzyıl Müziğinde Modernizm ve Postmodernizm

20. yüzyıl müziğini akımlarla ele alarak modern anlayışa bakarsak burada ilk olarak İzlenimcilik akımının müzikal özelliklerinden başlayarak aktarmak gerekir. İzlenimci Müzik, doğayı anımsatan sade/yalın tonal-modal bir müzikal dil hakimdir. C. Debussy, Eric Satie gibi besteciler bu akımın içerisinde yer almaktadır. Bu akımın karşısında yer alan diğer önemli akım ise Ekspresyonist müziktir. Ekspresyonist müzik anlayışında tonal, yalın/sade bir dil anlayışının tam zıttı olarak disonans aralıklarla ve akorlarla bir müzikal dil kullanılır. Müzikte Ekspresyonizm akımından sonra postmodernizme doğru bir yöneliş başlar. Dada akımı da bu dönemde etkili olmaktadır.

"Anlamsızlığı vurgulamak adına değişik seslerin, cümlelerin ve geleneksel anlamda sanatsal kabul edilmeyen ancak çalgısal çağrışım yaratan birçok öğeyi dinleyiciyi kışkırtıcı amaçla biraraya getiren "Cubism" kaynaklı "Dada" akımının," (Sakpınar, 2004, s. 24) toplumsal değerlere yaklaşım felsefesi, birçok akımında hareket kaynağı olmuştur. Örnek olarak, Ekspresyonizm, Somut Müzik, Fluxus, Pop-Art, Kavramsal Sanat gibi akımlardır.

20. yüzyıl dönemi bestecileri eserlerini alışılmadık dışında yeniliklerle oluşturur. Eserlerinde genişletilmiş çalgı teknikleri kullanırken farklı alışılmadık dışında müzikal cümleleri avangart öğelerle oluşturabilirler, özellikle Ekspresyonist bir anlayışla beraber post modern dönemde giderek yaygınlaşır. Besteciler eserlerinde alışılmadık motiflerle kompozisyonlarını kurgularlar (Dallin, 1957, s. 142). Kurgulanan motiflerin içeriğinde genişletilmiş çalgı teknikleri kullanılır. Genellikle genişletilmiş çalgı tekniklerinin yer aldığı eserlerde avangart müzik anlayışının görülmesi çok olasıdır bunun sebebi farklı bir sanatsal anlatımı sergilemek isteyen sanatçı, avangart öğelerle müziği desteklemesidir.

Post modern müzikte; Elektronik müzik, Raslantısal müzik, Minimalizm, Serial müzik, Belirsizlik, Somut müzik gibi akımlar yer alır. Bu dönemin ikinci yarısındaki eserlerde; Atonaliteye, 12 ton tekniğine, genişletilmiş enstrüman tekniklerine (Çağdaş teknikler), Avangart Öğelere, Çağdaş/Grafik Notasyon kullanımlarına sıklıkla rastlanır. Ayrıca, Karlheinz Stockhausen (1928-2007), György Ligeti (1923-2006), Iannis Xenakis (1922-2001), Krzysztof Penderecki (1933-2020), John Cage (1912-1992), Milton Babbitt (1916-2011) gibi isimler dönemin önemli bestecileridir.

Geleneksel ve Genişletilmiş Çalgı Teknikleri

20. yüzyıl döneminden önce kullanılan ve geliştirilen teknikler, “geleneksel teknikler” olarak ifade edilmektedir (Başak ve Bağcı, 2021). Özellikle geleneksel olarak ifade edilen teknikler; “*Legato, Detache, Portato, Martele, Spiccato, Staccato, Saltando, Sul Ponticello, Sul Tasto, Pizzicato, Glissando, Vibrato, Tremolo*” gibi tekniklerdir (Çuhadar, 2009; Biricik, 1998; Ulucan, 2005). 20. yüzyıl bestecilerin yeni arayışları neticesinde genişletilmiş çalgı teknikleri geliştirilir (Başak ve Bağcı, 2021). Besteciler, geleneksel tekniklerin farklı kullanımlarıyla veya birden fazla tekniği birleştirerek eserlerinde özel efektler oluştururlar özellikle orkestrasyon kitaplarında özel efektler olarak bir bölüm yer alır (Sevsay, 2014; Adler, 1989). Özel efektlerin yer aldığı eserlerde genişletilmiş çalgı tekniklerinin kullanıldığı gözlemlenir.

20. yüzyıl genişletilmiş çalgı teknikleri yaylı çalgılarda; “*Bartok pizzicatosu, Tırnak pizzicatosu, Çimdik pizzicatosu, Ölçüsüz yay tremolosu, yayın köprü ve kuyruk arası çalma, köprüünün üzerinde çalma, Köprüünün arkasında çalma, Pizzicato glissandosu, Martı glissandosu, Glissando triller, Çift ses zıt yönlü glissando, Mikrotonal glissando, Sağ el parmakla tremolo, Col legno battuto, Col legno tratto, Flautando*” gibi tekniklerdir ve özel efektlerle birlikte kullanılır (Başak ve Bağcı, 2021; Adler, 1989; Sevsay, 2014; Karcılıoğlu, 2011).

20. yüzyıl genişletilmiş çalgı teknikleri; tahta üflemelilerde “*Perküsif sesler, “Slap-tongue”, “Bend (mikrotonlar)”*, bakır üflemelilerde özel efekt “*Surdinli glissando*” gibi, vurmali çalgılarda timpani’nin pedal mekanizmasının gelişmesiyle “*Pedal glissando*”su gibi tekniklerdir ve özel efektlerle kullanılır (Adler, 1989; Sevsay, 2014; Karcılıoğlu, 2011).

20. yüzyılda; yaylı, üflemeli ve vurmali çalgılarda olduğu gibi benzer teknikler ve efektler gitar müziğinde kullanılır. Örneğin gitar eserlerinde de “*Bend tekniği*”, “*Bartok pizzicatosu*” gibi genişletilmiş tekniklerin yer aldığı bu çalışmada görülür.

20. Yüzyıl Müziğinde Genişletilmiş Çalgı Tekniklerinin Yer Aldığı Eser Örnekleri

Alle Rechte vorbehalten

Nr. 6 Gruppen für drei Orchester

Karlheinz Stockhausen

Ein Lautstärke-Zeichen im Quadrat gibt die maximale oder dominierte Lautstärke einer Gruppe oder Teilgruppe an.

1 4 2 6 4

Flöte
Altflöte
Trompete
Trommeln
Marimbaphon
Harfe
Violoncelli

6/4 $\text{♩} = 120$

mf

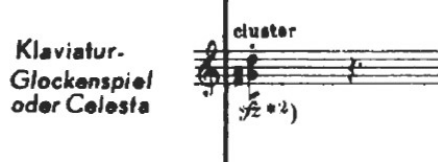
*) Römische Zahlen bezeichnen Pulse für je 2 Streicher, arabische Zahlen bezeichnen die einzelnen Streicher (1, 1, 1, 2, H₂, H₂ etc.).

**) mf bedeutet in dieser Partitur: sehr kurzer Akzent forte und kein weiterklingen lassen bis zum Ende der Dauer. Bei nachfolgenden Schlaginstrumenten und Zupfinstrumenten sofort nach dem Akzent etwas dumpfen. Bei Holztrummeln, Trommeln, Celesta, Marimbaphon genau 2 Anschläge direkt nacheinander. mf

Şekil 1. K. Stockhausen “Gruppen” 3 orkestra eserinin giriş kesiti

Şekil 1’de yer alan örnekte, Stockhausen’nın yazdığı avangart eser örneklerinden birisidir. Bu eserin notasında alışlagelmemiş bir notasyonun kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu tarz bir yazımı benimseyen bestecilerin eserlerinin giriş kısmında detaylı olarak bir açıklama metni bulunabilir. Burada enstrümaniste eserin çalımıyla ilgili kullanılacağı

teknikler hakkında bilgi verilir. Bu örnek notanın alt kısmında da * ile dipnot olarak ifade edilmiştir. Vibrato, Glissando, Pizzicato gibi geleneksel yaylı tekniklerin çağdaş öğelerle kullanıldığı görülür. Bestecilerin klasik notasyon sisteminde ifade edemeyeceği müzikal ifadelerini, grafik notasyon kullanarak da ifade eder. Klasik notasyon sisteminin dışında kalan tüm yazımlar çağdaş notasyon veya grafik notasyon olarak isimlendirilir.

Şekil 2. Stockhausen "Gruppen 3" orkestra eserinin giriş kesitinden Cluster Akor.

Şekil 2’de yer alan örnekteki, bu giriş akorunun üzerinde cluster (salkım akor) yazdığını “*2” ifade kullanarak da dipnotta nasıl bir cluster akor istediğini ifade etmiştir. 20. yüzyıl bestecilerinin eserlerinde, bu tarz avangart etkiler yansıtan cluster akorların kullanıldığı rahatlıkla gözlemlenir.

Şekil 3. G. Ligeti "Atmospheres" eserinden bir kesit.

Şekil 3'te yer alan örnekte, Ligeti'nin yazmış olduğu aynı anda 50'den fazla sesin bir arada tınlatıldığı “doku kompozisyonu” stilinde bir eser örneğidir. Bu örnekte, çok fazla doğuşkan sesin iç içe geçerek yankılanan bir “reverb” efekti yaratılmıştır. Yaylılarda her enstrüman grubunun 5 farklı gruba ayrılarak divisi olarak sesler dağıtılmıştır. Aynı durum tahta üflemeliler ve korno içinde geçerlidir. Eserde kullanılan “*Surdin*” tekniğinin kullanıldığı ve *Con surdin* – *Sul tasto*'nun bir arada kullanılarak özel efekt tınlarını yaratıldığı gözlemlenir.

- 1 -

METASTASEIS - B METASTASEIS^B
DURÉE 7 MINUTES
IAPPIS XENAKIS
1973-76

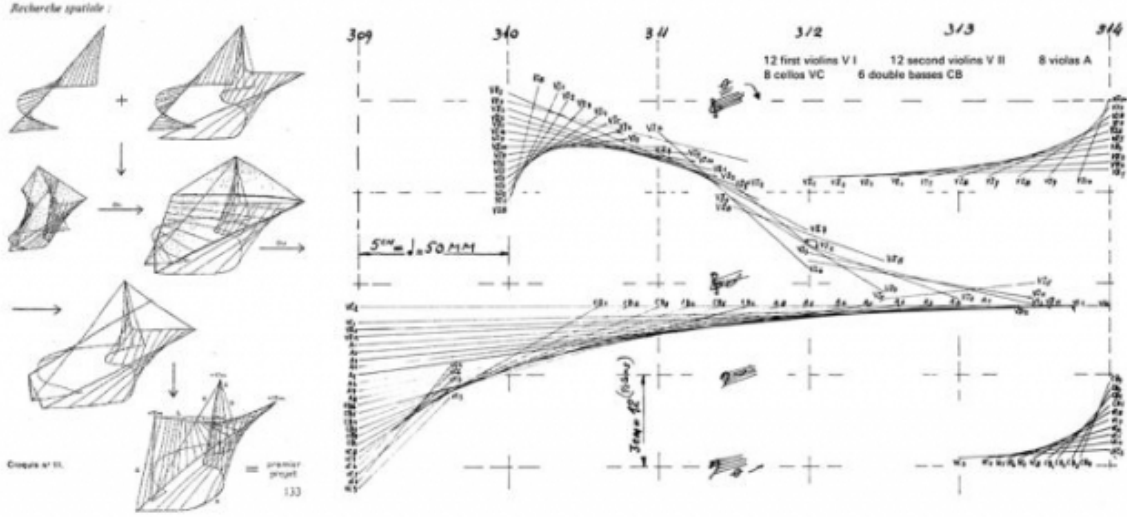
NOTA : Dédicé à Maurice Le Roux
UNE NOTE SÉPARÉE DE SIGNE & EST JONCÉ EN PLUS HAUT.
" " " " " " P " " " " " " " BAS.
LES GLISSANDI, D'UN MOUVEMENT RIGOUREUSEMENT
CONTINU.
LA PARTITION EST ENTIEREMENT ECRITE EN
J & SO M.M. NOTES REELLES.

COMPOSITION DE L'ORCHESTRE :
1 FEUTE FLUTE 2 TROMPETTES 3 RAMBOUR 12 SECURIE(S)
1 GRANDE FLUTE 2 TROMBONES 1 TROMBEAU 8 ALTO(A)
2 HAUT-BOIS 1 TYPHOPE 1 CAISSE CL. 8 1/2 COLLE(S)
1 CLAR. BASSE 1 TRIANGLE 1 GR. CAISSE 6 C/BASSE(S)
3 CORN 1 WOOD-BLOCK 12 FREN-TYMB(S)
TOTAL: 61 EXECUTANTS

© Copyright 1967 by Boosey & Hawkes Music Publishers Ltd. B & H 19635
All rights reserved
Printed in England
ViewLightbox.com

Şekil 4. I. Xenakis “Metastaseis” eserinin girişi kesiti.

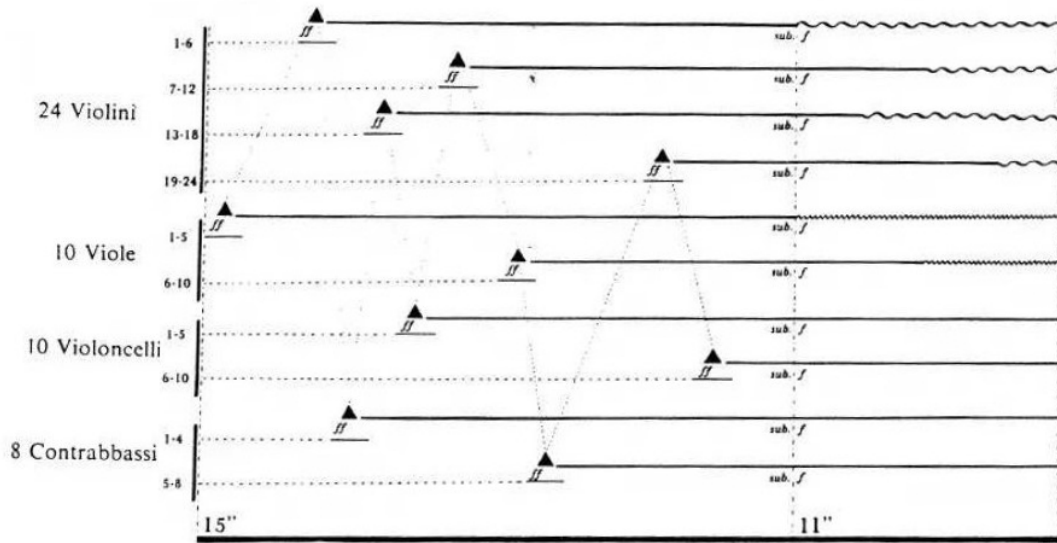
Şekil 4'te yer alan bu örnekte, 61 enstrümanın yer aldığı ve hepsi tek tek sağ üst bölümünde belirtilmiştir. Rastlantısal bir eser örneği olup, enstrümanistlerin hepsine farklı bir görev verilmiştir. Tutti (aynı anda) olarak başlayıp hepsi sırasıyla glissando yapmaktadır, hepsinin yaklaşık olarak seslerin nelere kadar gideceği belirtilmiş ve özel efektler olarak ifade edilen özel efekt glissando'su yapmaktadır. Disonans aralıkların yer aldığı eserlerde glissando kullanılması, gerilim hissini arttırmaktadır. Bu örnek, Postmodernist anlayışını olduğu ve genişletilmiş çalgı tekniklerinin yer aldığı Xenakis'in önemli eserlerinden birisidir.

Şekil 5. Xenakis "Metastaseis" eserinden bir kesit.

Şekil 5'te yer alan bu örnekte, eserde grafik notasyonla ifadelerin de olduğu gösterilmiştir.

Krzysztof Penderecki
Threnos
Den Opfern von Hiroshima

Şekil 6. K. Penderecki "Threnody for the Victims of Hiroshima" eserinin giriş kesiti.

Şekil 6 da yer alan örnek, Penderecki'nin yazdığı en ünlü eserlerindedir. Bu eserin haricinde yazdığı senfonilerinde veya diğer eserlerinde grafik notasyon kullanarak yazdığı görülür. Bestecinin müzikal dilinin rastlantısal soyut bir anlatım izlenmektedir. Threnody for the Victims of Hiroshima (Hiroşima Kurbanları için Ağıt) eser notasının ilk sayfasında, her sembolün ne anlama geldiğini ifade eden bir tablo yer alır. Burada enstrümanların neler yapması gerektiğini belirtilir fakat her şey keskin olarak belirli değildir. Örneğin notaya bakıldığında; enstrümanların hangi notayı çaldığı belirli değildir, kısmı olarak en tiz noktasında yer aldığını, belirlenen sıraya göre enstrümanların eklendiği, ff nüansının yer aldığı, ardından subito piano geldiği, çello ve kontrbas grubunun notada vibrato yapmaması gerektiğini, viyola grubunda hızlı bir vibratonun kullanıldığı, keman grubunda ise daha yavaş vibrato istendiği gözlemlenir. Çalan orkestraya göre çarpışan frekanslardan kısmi farklılıklar görülür, bestecinin istediği de budur. Yazılan bu ağıtta, çığlık efektini andıran bir tını yaratılmıştır. Besteci; Postmodernist bir anlayışla, genişletilmiş çalgı tekniklerini kullanarak eserini kurgulamış ve yansıtmıştır.

Gitarda Geleneksel ve Genişletilmiş Teknikler

Geleneksel gitar tekniğinin temelleri; 18. yüzyılın sonlarında ve 19. yüzyılın başlarında “Romantik Gitar” olarak ifade edilen günümüz modern gitarın küçük formdaki enstrümanın kullanılmaya başlamasıyla, Fernando Sor (1778-1839), Dionisio Aguado (1784-1849), Matteo Carcassi (1796-1853) gibi gitarist bestecilere dayanır. Bu gitarist besteciler, geleneksel gitar tutuş tekniğinin temeli olan sol bacakta tutuşu ortaya koyarlar. Gitarın geleneksel olarak sol bacakta çalım tekniğinin çıkmasının temel sebepleri, gitara olan hakimiyeti arttırmak ve tiz notalara kolaylıkla erişmektir. Tiz notalara daha rahat erişebilmek için sadece sol bacağa alınması yeterli gelmeyerek bir yükselti yardımıyla tam anlamıyla günümüz “geleneksel gitar tutuş tekniği” oluşturulur. Geliştirilen gitar tutuş tekniğiyle beraber 19. yüzyılda Francisco Tarrega (1852-1909), sağ ve sol tekniği için önemli katkılar sağlamıştır. Tarrega; gitar tekniği üzerine birçok çalışma yapmış olup, “geleneksel gitar tekniği” olarak ifade edilen “*Apoyando*”, “*Sol el legatosu*”, “*Tirando*”, “*Bare*”, “*Tremolo*” “*Flajöle*”, “*Pizzicato*” gibi tekniklerinin gelişiminde önemli yere sahiptir (Ko, 2009; Prato, 2017; Önder, 2023; Summerfield, 2003; Ünlünen, 2016).

Geleneksel Gitar Teknikleri;

Apoyando tekniği, sağ el parmaklarının çalınan telin bir üst tele (parmağın yaslanmasıdır) konumlandırılmasıdır.

Sol el legatosu, legato bağlı çalım anlamına gelir. Gitarda legato sağ el ve sol el olarak ikiye ayrılır. İki farklı tel kullanarak uzayan seslerin birbirine bağlanması sağ el legatosu'dur. Sol el legatosu ise aynı tel üzerinde sol el parmaklarının teli çekilmesiyle oluşturulur.

Flajöle tekniği, yaylılarda olduğu gibi telin belirli bölgelerine dokunarak doğuşkan sesler oluşturulur. Doğal doğuşkanlar ve yapay doğuşkanlar olarak ikiye ayrılır. Boş telin belirli bölgelerine dokunarak oluşturulmasına doğal, sol el parmaklarının perdelere basarak sağ el parmaklarının kullanılması yöntemiyle de yapay doğuşkanlar oluşturulur.

Tirando tekniği, sağ el parmaklarının teli çekmesiyle için oluşturulur. *Apoyando* tekniğinde teli çekerken parmağı bir üst tele yaslanmasıyla yapılırken *tirando*'da sadece çalınan tel çekilir.

Bare tekniği, sol elin 1. parmağının herhangi bir perdeye dikey olarak iç kısmıyla basmasıyla oluşturulur. Tam, yarım, pivot şekilde çeşitlere ayrılır. Tam bare'de tüm tellere basılmasıyla, yarım bare'de perdenin yarısına basılarak, pivot bare'de ise 1. parmağın uç kısmı (havada kalarak) basılmayarak sadece parmağın alt kısmıyla 1. tele veya 1. ve 2. tele basılarak kullanılır.

Tremolo tekniği, aynı sesin (aynı ritmik grubun) hızlı bir biçimde birden fazla sesin tekrar edilmesinde kullanılır. Gitarda en önemli sağ el tekniklerinden biri olup a (yüzük parmağı), m (orta parmak), i (işaret parmağı), parmaklarının kombine edilmesiyle oluşturulur.

Dedillo tekniği, sağ elin işaret ve orta parmaklarını kullanarak aşağı ve yukarı yönlü hareketiyle oluşturulur.

Rasgueado tekniği, sağ el a-m-i (yüzük-orta-işaret) parmaklarının sırasıyla aşağı yönlü hareketiyle veya x-a-m-i (serçe-yüzük-orta-işaret) parmakları kullanılarak oluşturulabilir.

Golpeado tekniği, sağ elin a (yüzük) parmağının veya herhangi bir sağ el parmağının gitarın ön kapağına vurulmasıyla oluşturulur.

Vibrato tekniği, tıpkı yaylı çalgılarda olduğu gibi klavye üzerinde sol elin bastığı sesin titreşimli bir tını yaratması için kullanılır. Tel çekildiği esnada sol elin parmağının titretilmesiyle oluşturulur. 20. yüzyıl bestecilerin eserlerinde özel efekt sesler yaratırken hızlı vibrato veya yavaş vibrato gibi notanın üzerine semboller eklenerek belirtilebilir. Geleneksel olarak ifade edilen bu teknik, özel efektlerle birlikte 20. yüzyıl dönemi gitar eserlerinde kullanıldığı bu çalışmada görülür.

Glissando tekniği, bir sestem diğer ses geçerken hızlıca arasında yer alan seslerde tınlatılarak diğer sese geçmesi için kullanılır ve ulaşılan sese gelince tel tekrar çekilmez.

Pizzicato tekniği, yaylı çalgılarda telin parmakla çekilmesiyle oluşturulur. Fakat gitarda bu tını yaratabilmek için sağ elimizle, tellerin eşige temas ettiği yere tellerin titreşimi susturabilecek kadar hafif baskı uygulanır. Sesin uzaması engellenerek tel veya teller çekilir. Böylelikle daha yumuşak bir tını yaratılmış olur. Tarrega, metot çalışmalarında bu tekniğe yer verir ve köprüye serçe parmağının koyulmasıyla oluşturulacağı çalışmalarında görülür (Ko, 2009 s. 91). 20. yüzyıl döneminde köprü kısmına sağ elin avuç kısmı bastırılarak kullanılır. 20. yüzyıl döneminde özel efektlerin yer aldığı eserlerde pizzicato tekniğinin çağdaş motiflerle birlikte kullanıldığı bu çalışmada görülür.

20. yüzyıl gitar müziğinin gelişimini ilk yarısında, Agustin Barrios ve Andres Segovia etkili olmuştur. (Wade, 2001, s. 111). Barrios, dönemin gitar müziğinin en önemli gitarist bestecilerinden olup 300'ün üzerinde gitar müziğine yön veren eserler yazmıştır. Aynı yıllarda İspanyol gitarist Segovia ise İspanyol ekolünün gitarist olmayan bestecilerini teşvikiyle I. Albeniz, J. Rodrigo gibi bestecilerin eserlerini gitar dünyasına kazandırmıştır (Ünlenen, 2016; Wade, 2001)

20. yüzyılın ikinci yarısında gitar bestecilerinin eserlerinde, genişletilmiş gitar teknikleriyle özel efektlerin kullanıldığı görülür. “Genişletilmiş Gitar Teknikleri”nin kullanımı; Leo Brouwer (1939 -), Alberto Ginastera (1916-1983), Francis Kleynjans (1951-2002), Roland Dyens (1955-2016), Paulo Bellinati (1950 -), Nikita Kushkin (1956 -), gibi bestecilerinin eserlerinde gözlemlenir.

20. yüzyıl gitar müziğinde; “Pulp”, “Unghia”, “Tapping”, “T.R.(non-rezonans)”, “Bend”, “Tambour”, “Portamento”, “Bartok Pizzicatosu”, “Slap”, “Sul tasto”, “Sul ponticello”, gibi yeni teknikler eklenmiştir. Bu teknikler sayesinde avangart öğelerin yer aldığı eserler inşa edilir. Ayrıca bu teknikler sayesinde yeni özel efekt tınlar gitar müziğine kazandırılmıştır.

Genişletilmiş Gitar Teknikleri;

Pulp (Plp.) Tekniği, gitardan daha koyu bir ton elde etmek için sağ elin parmaklarının et kısmıyla tele dokunmasıyla oluşturulur. Gitaristler ve besteciler farklı kontrastlar yaratmak için bu tarz tekniklere başvururlar.

Unghia (ungh.) Tekniği, pulp tekniğinin aksine sağ elin parmaklarının turnakla çalınmasıyla parlak ton elde etmek için kullanılır. Pulp ve Unghia teknikleri Dyens'in eserlerinde sıklıkla yer alır.

Tapping Tekniği, sol el parmaklarının klavyeye vurarak çalınması için kullanılır. Bu teknikte sağ elin parmaklarının telleri çekmediği için sol elin güçlü olarak perdelere vurulması gerekir. Ne kadar keskin vurgular yer alırsa o kadar keskin kontrast ve tınlar yaratılır. Ayrıca aynı anda hem sağ el hem de sol parmaklarıyla da oluşturulabilir.

T.R. (non-resonance/non-sustain) Tekniği, bu teknik gitarda çok nadir kullanılır. Genellikle besteciler uzamasını istemediği sesler için es işareti yazarlar. Daha detaylı düşünen besteciler, bir sesin süresi boyunca ya da süresinden sonra uzayan herhangi bir ses bulunmaması için notada belirtir. Bunu sağ veya sol elin herhangi parmağının sesi susturmasıyla yapılır. Çalınan sesin yanında harici bir “uzayan doğuşkan ses istenmediği durumda” kullanılır. Tıpkı piyano pedalına basıldığında sesin doğuşkanlarının duyulması gibi eğer doğuşkanlarının duyulmaması isteniyorsa pedal kullanılmaz. Gitar müziğinde de aynı şekilde bir tel çekildiğinde diğer telleri tutmazsak diğer tellerden de doğuşkan sesler gelir. Bunu engellemek için bu teknik kullanılır.

Bend tekniği, sağ elin perde üzerinde bastığı telin yukarı veya aşağı yönlü hareket ettirilerek mikroton sesler veya avangart tınlar yaratmak için kullanılır.

Portamento Tekniği, sol elin herhangi bir parmağının bir sesi çalıp diğer bir sese kaydırarak ve ulaşılan sesin çalınmasıyla oluşturulur. Glissando tekniğine benzerdir fakat portamento'da ulaşılan ses çalınır.

Slap tekniği, sol elin gitarın köprü alt eşik kısmına baş parmağının köşenin vurulmasıyla oluşan tınıyı yaratmak için kullanılır. Özellikle klasik gitarda avangart tınlar yaratmak için kullanılır. Bas gitaristlerin sıklıkla kullandığı bir tekniktir.

Bartok pizzicatosu; 20. yüzyıl döneminde yaylı çalgılarda kullanılmaya başlayan ve zamanla gitar müziği eserlerinde de görülmeye başlayan bir tekniktir. Bu teknik, sol el parmaklarının güçlü bir şekilde telin çekilmesiyle ve telin klavyeye çarpmasıyla oluşturulur. Telin klavyeye çarpmasıyla metalik keskin özel efekt bir tını oluşur ve Slap tekniğine benzeyen bir tınısı vardır.

Sul Tasto tekniği, bu teknikte yaylı çalgılarda geleneksel olarak sınıflandırılrsa da gitar alanındaki eserlerde 20. yüzyıl döneminde görülmeye başlanır. Yaylı çalgılardaki gibi tuşeye yakın çalınması için kullanılır. Sağ elin tuşeye yakınlaşmasıyla daha yumuşak ve daha tatlı bir tını oluşturulur. 20. yüzyıl bestecileri eserlerinde tınısal bir kontrast yaratırken kullandığı görülür.

Sul Ponticello tekniği, bu teknikte yaylı çalgılarda geleneksel olarak sınıflandırılrsa da gitar alanındaki eserlerde 20. yüzyıl döneminde görülmeye başlanır. Sul tasto tekniğinin aslında tam tersidir. Sağ elin tam köprü eşik bölgesinden çalması için kullanılır. Daha metalik ve keskin bir tını yaratır. 20. Yüzyıl bestecileri eserlerinde disonans akorlar kullanılırken, sul ponticello tekniğiyle beraber kullandıkları görülebilir.

Tambour (Percussion) tekniği, özel efekt perküsyon tınlarını yaratmak için gitarın yüzeyine vurulmasında kullanılır. Avangart gitar eserlerinde genellikle tambour tekniğine rastlanır. Besteci eserde gitarın tam olarak vurmasının istediği

bir bölge varsa notasında buna yer verir. Genellikle notasyonda, porte üzerinde notaların üst kısmında veya portenin içerisinde *x* harfiyle gösterilir. Golpeado tekniği de buna benzerdir gitarın ön kapağına vurularak oluşturulur.

20. Yüzyıl Gitar Müziğinde Genişletilmiş Tekniklerinin Kullanıldığı Eser Örnekleri

(à Jean-Yves NEVEUX)

Durée: 14' 11''

LIBRA SONATINE

Ⓐ INDIA

Allegretto $\text{♩} \approx 132$ à la reprise (après la mesure $\frac{4}{4}$, 4e portée), jouer ces deux mesures sans reprise.

Roland DYENS

mi pa *bi mi ia*

m *i* *a* *m* *i* *a*

p *p* *a* *i* *m* *a*

m *i* *a* *m* *i* *a*

p *p* *a* *i* *m* *a*

p *m* *i*

(laissez glisser l'index sur 2' et 3')

se rapprocher du chevalet

chevalet

jouer avec l'ongle et laisser les sons se mélanger

Şekil 7. Roland Dyens "Libra Sonatine" eserinin I. bölüm Giriş Kesiti.

Şekil 7'de yer alan örnekte, Dyens'in yazdığı 3 bölümlü "Libra Sonatine" eserinin giriş kesiti yer almaktadır. Eserde çağdaş tınılar ve keskin kontrast geçişleri yer alır. Ritmik olarak 5/4'lük 5/8'lik 3/4'lük gibi ritmik değişimlerin olduğu, Sol lidyen modu üzerine kurulu ve kromatik hareketlerin yer aldığı gözlemlenir. Bu örnekte, 2. ölçüden itibaren dikkat edildiğinde bas seslerin susturulmaması için uzayabildiği kadar uzaması için bağ çizgileri konulmuştur. 7. ölçüde baste gelen La sesinin altında *se rapprocher du chevalet* diyerek köprüye yaklaşması istenmiş ve 8. ölçüde gelen si bemol-re seslerinin köprü bölgesinde (sul ponticello tekniği) bağlı olarak çalınması istendiği, genişletilmiş çalgı tekniklerinin yer aldığı gözlemlenmiştir. Bestecinin teknik farklılıklar kullanarak alışılmamış tınılar yarattığı görülmüştür.

(laissez glisser l'index sur 2' et 3')

jouer avec l'ongle et laisser les sons se mélanger

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

rit. poco

mp

mf

rit. poco

mf

rit.

f

rit. molto

ff e secco subito

rit. poco

sans arpèger les trois premiers accords

attaquez

respirez

pp

a

rit. poco

Şekil 8. Roland Dyens "Libra Sonatine" eserinin I. Bölümünden Bir Kesiti.

Şekil 8’de ilk ölçüde *touche* (tuşe) yazmaktadır. Bestecinin *sul tasto* tekniğinin kullanılmasını istemiştir. Fransız kökenli bir besteci olduğu için Fransızca terimler ya da açıklamalar kullanılmaktadır. Şekil 8’de yer alan örnekte yer alan *sul ponticello* tekniğinden hemen sonra *sul tasto* gelmektedir. Metalik bir tınıdan daha yumuşak bir tınıya ani bir geçiş yaptığı görülür. Bu örneğin; son ölçünün son akorunda, *Dedillo* tekniğinin geçit şeklinde çağdaş bir kadans yapısıyla geldiği gözlemlenmiştir.

Swinguez = 108
(percussion légère)

p sub. pouce pulpé

Z = distorsion de la corde

mp toujours bien maintenir présent le rythme inférieur

24 794 H.L.

Şekil 9. R. Dyens “Libra Sonatine” eserinin I. Bölümünde Perküsyon Kullanımı.

Şekil 9’da yer alan örnekte, 3. ölçünün son vuruşundan itibaren perküsyon kullanıldığı görülmektedir. Besteci notanın alt kısmına *perc.* olarak ifade etmiştir ve notanın içerisinde x işareti kullanmıştır. Vibrato istediği seslerin altına *vib.*, Bend tekniği kullanılarak sesin bozulması için notanın üzerine *z* harfi koymuştur. Özel olarak bazı efektleri belirtmek için notasyonun köşelerine açıklamalar yapılır. Bestecinin de 4. ölçünün alt kısmında *z* harfinin neyi ifade ettiğini açıklamıştır.

chant en dehors

mf

2e fois. p

gliss.

sfz sub.

plus rien sous le fa

Şekil 10. R. Dyens “Libra Sonatine” eserinin I. Bölümünde Genişletilmiş Çalgı Tekniklerinin Kullanımı.

Şekil 10’da Rasgueado, Glissando bend tekniklerinin kullanıldığı gözlemlenir. Verilen örnekteki motiflerin içerisinde bend teknikleriyle alışılmışın dışında tınların yaratılmak istendiği görülür.

Şekil 11. R. Dyens "Libra Sonatine" eserinin I. Bölümünden.

Şekil 11'de yer alan bu örnekte, mi bemol bas sesi üzerinde kurulu akorda *Dedillo* ve *Glissando* tekniklerinin kullanılarak çalması istenmiştir. Burada yer alan glissando'da ulaşılmaması istenen ses belirtilmemiş olup özel efekt glissando'su olarak değerlendirilebilir. Ayrıca gitar müziğinin çağdaş eser örneklerinde bu tarz kullanımlar görülebilir.

Şekil 12. Dyens "Libra Sonatine" eserinin I. Bölümünün B kesitinin Bitiş Cümlesi.

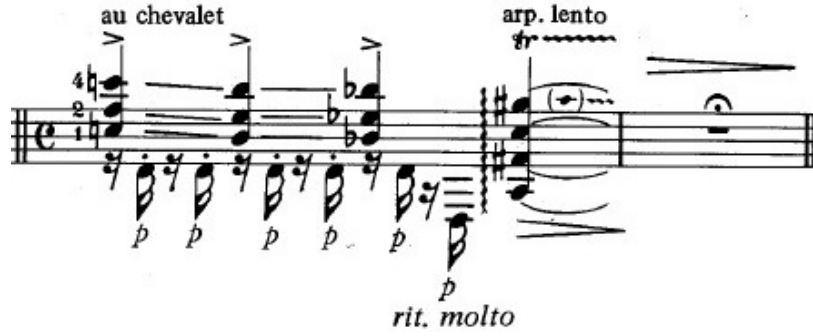
Şekil 12'de, Tremolo olarak *Dedillo* tekniğinin kullanılması gerektiğini belirtilmiştir. Ad libitum olarak (serbestçe) akorların köprüden (sul ponticello) başlayıp sağ elin tuşeye doğru (sul tasto) hareket ederek akorların tınlatılması istenmiştir. Böylesi bir çalım muazzam bir kontrast yaratmaktadır. En son üç akorun işaret parmağıyla tiz notadan bas notaya doğru arpejlenmesi istenmiştir. Avangart bir cümle bitişi yaratıldığı, genişletilmiş çalgı tekniklerinin kullanıldığı ve benimsendiği görülür.

24 794 H.L.

Şekil 13. Dyens "Libra Sonatine" eserinin I. Bölümünün Bitiş Cümlesi.

Şekil 13'te örneğin alt kısmında sağ elin sol ele yaklaşarak müziğin kaybolması istendiği yazılmıştır. Besteci, tam bir sönümlenerek bitiş tınısı istemiştir. "etc. . ." (vesaire/benzeri şekilde) yazarak bölüm sonunda yorumlamada küçük farklılıkların oluşmasının istendiği gözlemlenir.

Şekil 14. Dyens "Libra Sonatine" eserinin II. Bölümünün Bitiş Cümlesi.

Şekil 14'te Dyens'in eserinin II. bölümünün final akoru gösterilmiştir. Burada akorun arpejlenerek geldiği ve uzaya-bildiği kadar uzatarak içerisine *molto rit.*, decrescendo ve *trill* yaparak bir önceki bölümü gibi sönmülenerak bitirilmek istendiği ve *au chevalet* (sul ponticello) genişletilmiş çalgı tekniğini eserin birçok noktasında kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Şekil 15. Dyens "Libra Sonatine" eserinin Bitiş Kesitinde Genişletilmiş Çalgı Tekniklerinin Kullanımı.

Şekil 15'te tamamen genişletilmiş çalgı teknikleriyle donatılmış bir kesit yer alır. *Glissando* ve *Dedillo* tekniğın birlikte kullanıldığı, sonrasında perküsyon tekniğini yer aldığı görülür. *Pizzicato*, *Tambour* ve *Slap* tekniğiyle birleştirilmiş bir motifler tekrarlanır, sondan bir önceki ölçüde üst eşğin akort bölgesinden tellerin tınlatılması istenir. Özel olarak belirtilen *Bartok pizzicatosu*'yla eser sonlanır.

A Night in Tunisia

art. Roland Dyens John "Dizzy" Gillespie

Tempo moderato $\text{♩} = 69$

④ = Ré / D
cf. lexique 1

Şekil 16. "A Night in Tunisia" eserinin Roland Dyens düzenlemesi giriş kesiti.

Şekil 16'da Dyens'in düzenlediği bir eserin örneği yer almaktadır. Dyens, yazdığı ve düzenlediği eserlerde sıklıkla genişletilmiş çalgı teknikleri ve avangart öğeler kullanılır. Bu örnekte de Tambour (perküsyon) tekniğinin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Eserin devamında Şekil 17,18,19'da yer alan örneklerde Pulp (p parmağının et kısmıyla telin çekilmesi) tekniği, T.R. (rezonans yapan uzayan bir sesin susturulması) tekniği, Slap (vurma/tokatlama) tekniği, Tambour (gitarın yüzeyine vurulması), Tapping (sol elin tuşeye vurulması) tekniklerinin kullanıldığı gösterilmiştir.

22 cf. lexique 3 *poco*

T.R. *p*

pp *sempre*

25

Şekil 17. "A Night in Tunisia" eserinin Roland Dyens düzenlemesinde Genişletilmiş Tekniklerin Kullanımı.

Şekil 18. “A Night in Tunisia” eserinin Roland Dyens düzenlemesinde Genişletilmiş Tekniklerin Kullanımı.

Şekil 19. “A Night in Tunisia” eserinin finali.

Fantasie

6 th = D I R. DYEN

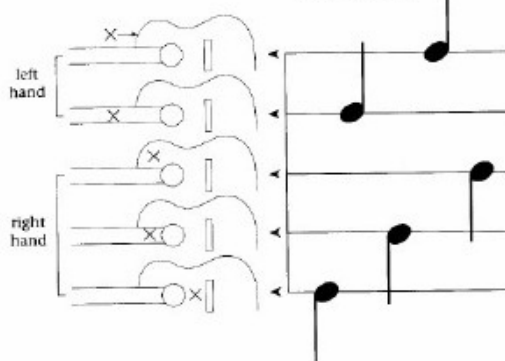
Ad libitum (♩ = 70)

Şekil 20. R. Dyens “Fantasie” eserinin giriş kesiti.

Şekil 20’de, ad libitum (serbestçe) olarak ölçü çizgi kullanılmayarak eserin başladığı, hızlanarak legatolar yapılması istendiği, 3. satırda *tamb.* yazılarak basılan akoron gitar alt eşik kısmına vurularak çalmasının istendiği gözlemlenmiştir. Eserin bu bölümü boyunca genişletilmiş çalgı tekniklerinin kullanıldığı görülür.

PERCUSSION SECTION

*barre only to mute
(do not depress or fret the strings)*
CIX -----

left hand

right hand

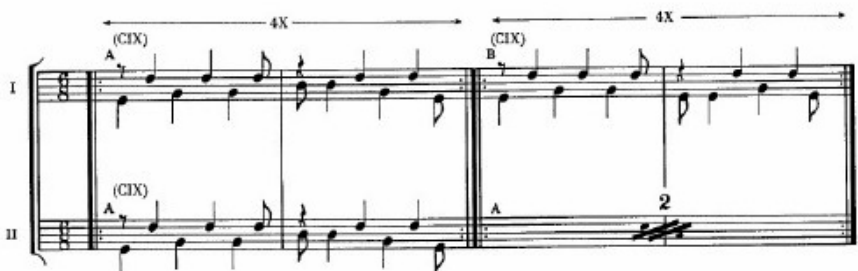
Slap left palm against the guitar’s side (wood sound).

Slap the strings against the fingerboard with left hand fingers 2, 3, & 4 (keep the barre).

Slap the right hand fingers against the guitar’s top (wood sound).

Slap the strings against the fingerboard with right hand fingers (keep the barre).

Slap the right hand fingers against the strings, near the bridge (bass sound) (keep the barre).

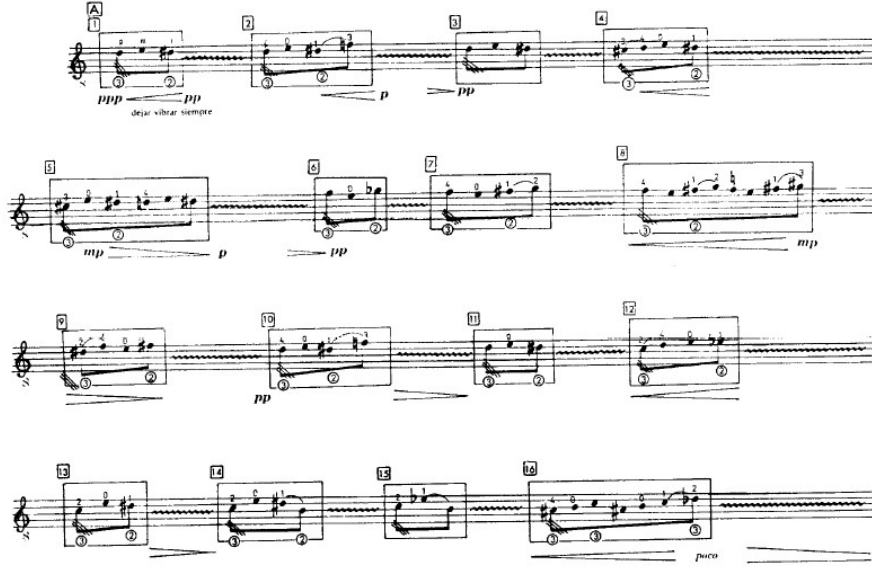
Şekil 21. Paulo Bellinati “Jongo” eserinin Perküsyon bölümü.

Şekil 21’de, Jongo eserinin perküsyon bölümünün notasyonu gösterilmiştir. Gitarın hangi bölgelerine vurulmasının gerektiğini ve iki gitarın aynı anda gitarın farklı bölgelerinden farklı ses renkleri duyulması istendiği gözlemlenmiştir. Perküsyon bölümünün, Şekil 21 ve Şekil 22’de A-B-C-D şeklinde kombinasyonların tekrarlanarak oluşturulduğu görülür.

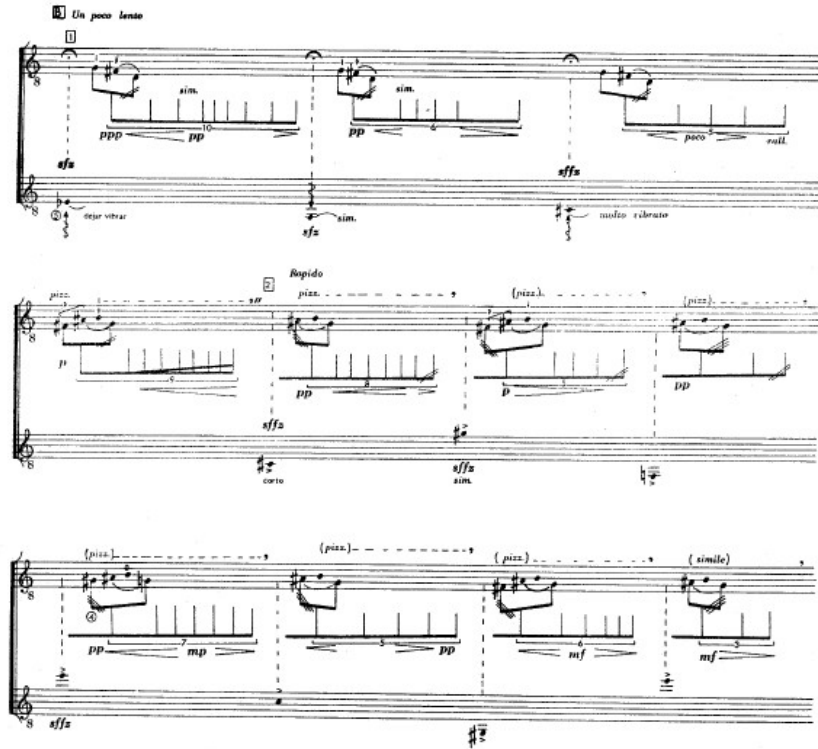
Şekil 22. Paulo Bellinati “Jongo” eserinin Perküsyon bölümü C-D Kombinasyonları.

LA ESPIRAL ETERNA

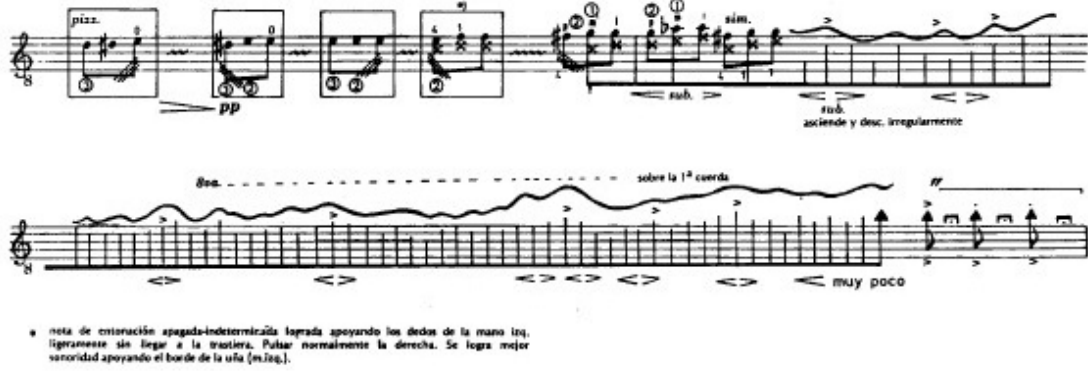
Şekil 23. Leo Brouwer "La Espiral Eterna" Eserinin Girişi.

Şekil 23'te, Brouwer'in yazmış olduğu çağdaş notasyonun kullanıldığı bir eseri verilmiştir. Brouwer, eserin ilk sayfasında kullanılan notasyonla ilgili bilgiler verir. Burada motif kalıplarının tekrarlandığı ve ritmik olarak motiflerin serbestçe kullanıldığı gözlemlenir. Eserin tamamında postmodernist bir müzik anlayışının yer aldığı, eserin devamında sıklıkla genişletilmiş tekniklerin yer aldığı Şekil 24'te gösterilmiştir.

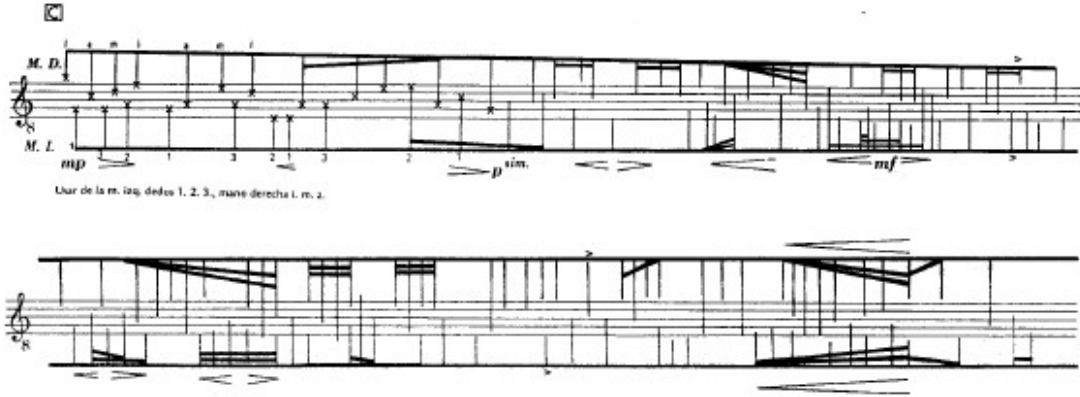
Şekil 24. L. Brouwer "La Espiral Eterna" Eserinden Bir Kesit.

Şekil 24'te, La Espiral Eterna eserinden bir kesit verilmiştir. İstenen müziği ortaya çıkarabilmek için iki porte kullanarak aktarılmıştır. Burada, farklı ritmik kombinasyonların grafik notasyon şeklinde verildiği, ilk satırda basta yer alan seslerin gıcırtilı olarak çıkması için farklı bir ok işareti sembolü kullanılmıştır. Bu tarz özel efekt tınlar için besteci, ayrıca nota sayfasından önce açıklama sayfasında belirtmiştir. Şekil 25'te Pizzicato tekniğinin yer aldığı gözlemlenmiştir.

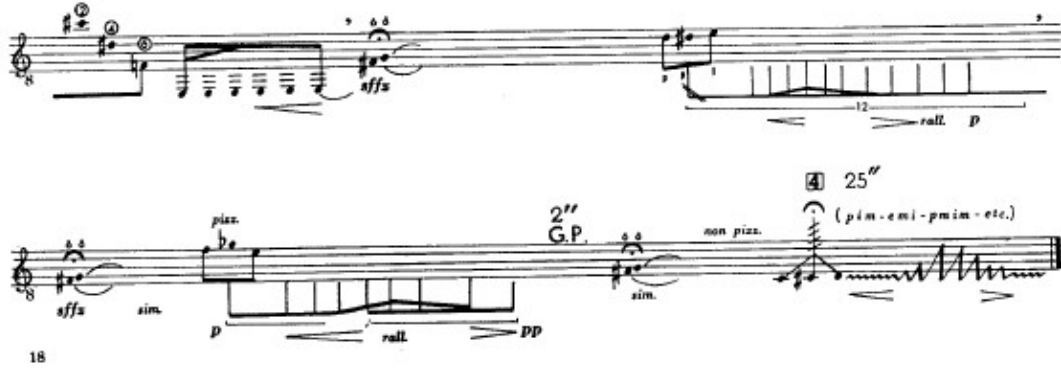
Şekil 25. L. Brouwer "La Espiral Eterna" Eserinden Çağdaş Notasyon ve Genişletilmiş Çalgı Teknikleri.

Şekil 25'te, yer alan gruplandırılmış ses kümelerinin pizzicato tekniğinde geldiği, notanın sol alt köşesinde grafik notasyon şekilde belirtilen yerde sol elin tellere hafifçe basarak oluşturulmasının istendiği belirtilmiştir. Bu çalış şekli efektif bir pizzicato tını yaratmaktadır. Burada belirsizlik/rastlantısal bir stilde postmodernist dönemi anlayışının yaygın olduğu gözlemlenmiştir.

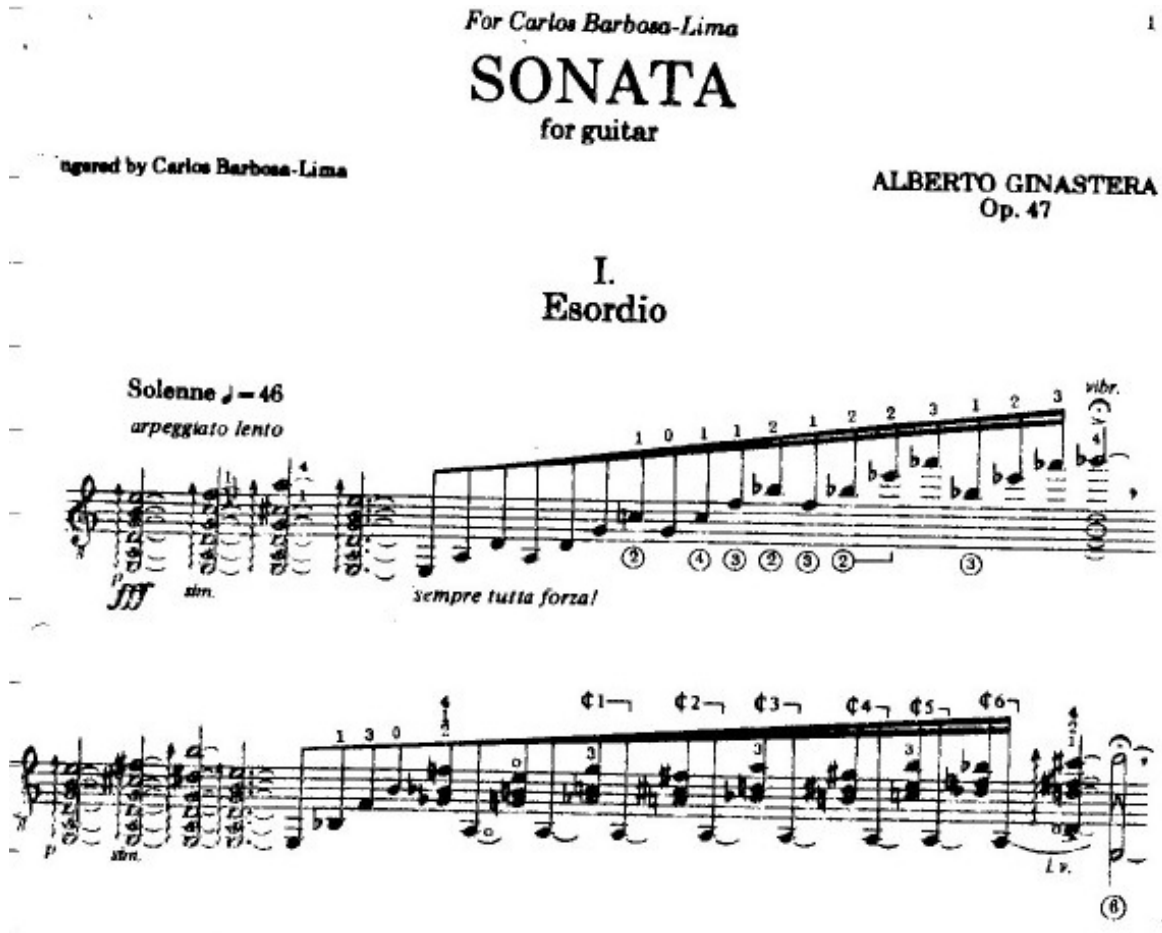
Şekil 26. L. Brouwer "La Espiral Eterna" Eserinden Çağdaş Notasyon Örneği.

Şekil 26'da Brouwer'ın grafik stillinde bir *Tapping* tekniği kullanıldığı görülmektedir. Normalde sol elle Tapping tekniği yaygın olarak kullanılırken burada iki elinde bir arada kullanıldığı dikkat çeker. Üst partide sağ elin parmaklarının kullanıldığı (i-m-a parmakları) görülürken alt partide (1-2-3) gibi sol el parmak numaralarının kullanıldığı görülmektedir. Brouwer bu eserin her noktasında postmodernist ve avangart bir anlayışla cümlelerini oluşturduğu, genişletilmiş tekniklerle bir arada inşa ettiği gözlemlenir.

Şekil 27. L. Brouwer "La Espiral Eterna" eserinin Final kesiti.

Şekil 27’de, daha önceki Şekil 24-25-26 örneklerindeki gibi aynı şekilde avangart öğeleriyle müziğinin tümünde benimsediği, grafik notasyon kullandığı, final bitişinde de do-do-re seslerini hem ritmik olarak (yavaş-hızlı-yavaş) hem de müzikal olarak dalgalı (crescendo-decrescendo) şeklinde nüans yapılarak eserin sonlandığı gözlemlenir.

Şekil 28. Alberto Ginastera "Sonata" eserinin giriş cümlesi.

Şekil 28’te, yer alan örnekte, Ginastera’nın genişletilmiş çalgı tekniklerinin kullanıldığı sonatının giriş cümlesi yer alır. Besteci, eserde yer alan tekniklere ilgili bir açıklama sayfası notanın ilk sayfasına eklemiştir. Bu örnekte, Rasgueado tekniğinin yer aldığı, sekizlik notaların hızlanarak (accelerando) onaltılık notaya dönüştüğü, disonans akorların yer aldığı, son iki vuruşluk notada yukarı bir ok işareti kullanarak özel olarak "ıslık sesi" çıkarılması istendiği eserin

açıklama sayfasında gözlemlenir. Işık sesinin çıkartılması için, belirtilen telin sağ elin baş parmağı (p) ve orta parmağı (m) parmağıyla telin klavyeden köprüye doğru hızlı bir şekilde sürünmesiyle yapılaması gerektiği belirtilmiştir. Eserin devamında ve tümünde tıpkı Şekil 24-25-26-27'deki gibi eser boyunca genişletilmiş çalgı tekniklerinin avangart öğelerle birleştirilerek çağdaş notasyonla sunulma durumu bu eser örneğinde de görülür.

dedicated to Vladislav Blaha

USHER - VALSE

für Gitarre solo (1984)
(Nach der Erzählung von Edgar A. Poe
"The Fall of The House of Usher")

Herausgegeben
und mit Fingersätzen versehen
von Alexander Tchekhov

Nikita Koshkin (* 1956)

Lento

Şekil 29. Nikita Kushkin "Usher Valse" eserinin giriş cümlesi.

Şekil 29'da, "Usher Valse" eserinin giriş cümlesi yer almaktadır. La minör tonda olan bu eserde Mi dominant 7/#9 akoruyla yapay doğuşkanlar kullanılarak eser başlar. Kullanılan yapay doğuşkanlar için sol elde klavye üzerinde nerelerde basılacağı belirtilmiştir ve böylece sağ elin işaret parmağıyla (i) telin bir oktavlık kesit noktasından orta (m) veya yüzük parmağının (a) çekilmesiyle sesler tınlatılır.

* ♪ = Bartok pizz.
** Veränderung der Tonhöhe durch seitliches Ziehen / Alteration of the pitch by pulling the string sideways

Şekil 30. Nikita Kushkin "Usher Valse" eserinden genişletilmiş çalgı tekniği örneği.

Şekil 30'da verilen "Usher Valse" eserinde iki ayrı genişletilmiş çalgı tekniğinin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Burada Bartok pizzicatosu* ve vibr.** (bend tekniğinin) kullanıldığı görülür. Besteci sol alt köşede istenilen tını ve teknikle ilgili bilgi vermiştir. Bartok pizzicatosu olarak belirtilen seslerin çalınması için telin sert bir şekilde çekilmesi ve telin çekildiği esnada altere bir vibratonun tınlatılması istenmiştir. Altere bir vibrato tını elde etmek için telin hem aşağı veya yukarı yönlü hareketiyle bend tekniği kullanılır, hem de nota üzerinde elin titretilmesiyle vibrato tekniği kullanılır ve böylece istenilen tını oluşturulur.

A L'AUBE DU DERNIER JOUR

pour guitare

opus 33

FRANCIS KLEYNJANS

I. "ATTENTE"

Şekil 31. Francis KLEYNJANS "A L'aube du Derneir Jour" eserinin I. bölüm girişi.

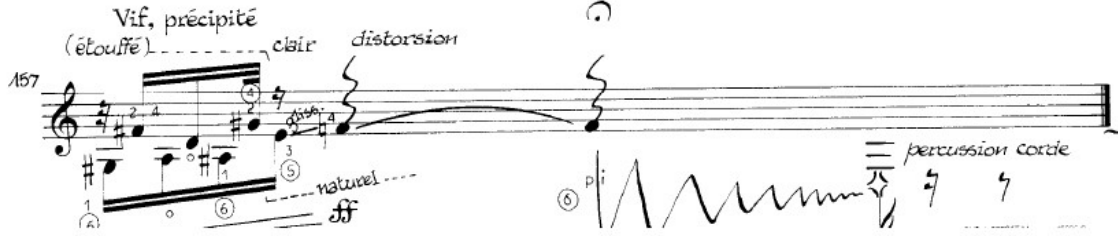
Şekil 31'de yer alan örnekte, sol#-re# olarak tekrar eden seslerin özel olarak metalik olarak çıkması gerektiği eser açıklama metinde belirtilmiştir. Burada tellere tam basılmayarak hafif baskı uygulanarak biraz pizzicato ve metalik bir tınıyı andıran sesler elde edilir. Besteci eserini genişletilmiş tekniklerle ve postmodernist bir yaklaşımla kurguladığı görülür.

2. "A L'AUBE"

Şekil 32. Francis KLEYNJANS "A L'aube du Derneir Jour" eserinin II. bölüm girişi.

Şekil 32'deki örnekte, çağdaş/grafik notasyon kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu örnekte yer alan tüm semboller eserin bilgilendirme sayfasında detaylı bir şekilde ifade edilmektedir. Burada çan sembolleriyle çan efekti istendiği ve bunun için 5. telin 6. telin üstünden geçirek 7. perdeye basmasıyla oluşturulması gerektiği, devamında gitarın yan

kapağına vurması gerektiğini içeren semboller görülmektedir. Alt satırda ise perküsyon olarak gitara vurulması, dalgali kalem hareketleriyle 5. teli m parmağıyla 6. teli i parmağıyla telin klavyenin başladığı en uç noktasından köprüye doğru çekilmesi gerektiği gözlemlenir. Besteci, “bir kapının gıcırtılı menteşe sesini” betimlediğini notanın açıklamasında belirtir. Eserin bütününde, özel efekt tınlar yaratmak için genişletilmiş çalgı tekniklerinin kullanıldığı görülür.

Şekil 33. Francis KLEYNJANS “A L'aube du Derneir Jour” eserinin II. bölüm finali.

Şekil 33'te Fa natürel notasının dalgali olarak çağdaş bir notasyon sembolü koyarak *distorsion* yazdığı görülür, bu ses için sol elin 4. parmağıyla tele basılarak ve tele aşağı yönlü baskı uygulanarak çalması istenmiştir. Besteci “sol elin parmağıyla teli çok sert bir şekilde aşağıya çekerek sesi bozun” olarak ifade etmiştir. Kısacası, burada bend tekniğinin kullanılmak istendiği görülür. Uzayan ses devam ederken, notanın altında aşağı yukarı yönlü kalem hareketleriyle oluşturulmuş bir simge vardır. Besteci; bu simge için de sağ eli “6. teli baş ve işaret parmaklarının arasında sıkı tutun ve klavye bölgesinden köprüye doğru hızla kaydırırken teli yukarı doğru çekin, sonra aniden bırakın; telin istenen notaya ek olarak klavyede yüksek sesle (slap tınısının) duyulması sağlanacaktır.” şeklinde bir açıklama yapmıştır. Bu örnekte; bend tekniğinin, slap tekniğinin kullanıldığı görülür ayrıca farklı olarak yorumlamalar da mevcuttur. Ölçünün en sonunda yer alan “*percussion corde*” yazan yerde gitarın bölgesine vuranlarda vardır. Diğer eser örneklerindeki gibi, özel efekt tınların yaratılması için genişletilmiş çalgı tekniklerinin kullanıldığı gözlemlenmiştir.

SONUÇ

Yapılan bu araştırmada, 20. yüzyıl dönemi hakkında bilgiler verilmiştir. Modernizm ve Postmodernizm olarak ikiye ayrılan bu dönemde hem genel müzik alanında hem de gitar alanındaki genişletilmiş çalgı teknikleri eser örnekleriyle sunulmuştur. Bunun sebebi gitar üzerine dayalı bir çalışmada, gitarist bestecilerinin dışında kalan bestecilerin, gitar müziğinin gelişiminde dolaylı olarak katkılar sağlamasıdır.

Yenilikçi fikirlerin ön planda olduğu bu çağda, II. Viyana Ekolu olarak adlandırılan A. Schoenberg bu dönemin avant-gart müzik anlayışının gelişmesinde ve genişletilmiş çalgı tekniklerinin kullanılmasında önemli rol oynamıştır. Özellikle 20. yüzyıl dönemi bestecileri eserlerini deneysel/yenilikçi bir anlayışın kullanıldığı gözlemlenir. Bu çalışmada yer alan; K. Stochausen “*Gruppen*” 3 orkestra için, G. Ligeti *Atmospheres*, I. Xenakis *Metastaseis*, K. Penderecki *Threnody for the Victims of Hiroshima* eserlerine bakıldığında, çağdaş/grafik notasyon ve genişletilmiş çalgı tekniklerinin kullanıldığı görülür. Klasik notasyon sisteminde ifade edilemeyecek olan özel efekt tınlar için çağdaş notasyon/grafik notasyon kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bestecilerin çağdaş notasyonla yazılan eserlerinde, özel efekt tınların ve genişletilmiş çalgı tekniklerinin yer aldığı görülür.

Gitar alanında; 18. yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın başlarından itibaren, gitar tekniğinde önemli gelişmeler kaydedilir. Gitar tutuş tekniği adına; Fernando Sor, Dionisio Aguado, Matteo Carcassi gibi gitaristler, devamında 19. yüzyılda Francisco Tarrega ile beraber geleneksel gitar tekniğinin gelişiminde önemli katkılar sağlanmıştır. 20. yüzyılın ilk yarısında Romantik dönem etkisinin devam etmesiyle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gitar bestecilerinin eserlerinde özel efektlerin ve genişletilmiş gitar tekniklerinin kullanıldığı görülür. Besteciler eserlerinde çağdaş fikirlere yer verirken özel efektlere başvurabilirler. Özel efektler yaratmak için geleneksel teknikler kombine edilebilir ya da genişletilmiş teknikler kullanılır.

20. yüzyıl gitar müziğinde geliştirilen “Pulp”, “Unghia”, “Tapping”, “T.R.(non-rezonans)”, “Bend”, “Tambour”, “Portamento”, “Bartok Pizzicatosu”, “Slap”, “Sul tasto”, “Sul ponticello” gibi yeni gitar teknikleri bu çalışmada; Roland Dyens “*Libra Sonatine*” “*A Night in Tunisia*” “*Fantasia*”, Paulo Bellinati “*Jongo*”, Leo Brouwer “*La Espiral Eterna*”, Alberto Ginastera “*Sonata*”, Nikita Kushkin “*Usher Valse*”, Francis Kleynjans “*A L'aube du Derneir Jour*” eserlerinde incelenmiştir. Çalışmada seçilen bu eserlerin incelenme sebebi, dönemin gitar alanındaki hem müzikal ve teknik yönden hem de gitar literatürüne olan önemli katkılarıdır.

Yapılan inceleme neticesinde; Kleynjans ve Brouwer' in eserleri arasında daha fazla özel efektlerin yer alması sebebiyle çağdaş notasyon kullanımının ön planda olduğu, Dyens'in eserlerinde geleneksel Dedillo ve Glissando tekniklerinin birleşimiyle özel efektler oluşturulduğu ayrıca Bartok pizzicatosu ve Dedillo teknikleriyle çağdaş motifler kullanıldığı, Kushkin'nin Bartok pizzicatosu ve Bend tekniğin kombine edildiği eserlerde göze çarpan detaylardır.

Yapılan bu çalışma; hem icracılar hem de besteciler için genişletilmiş tekniklerinin öğrenilmesi ve kullanılabilirliği açısından fayda sağlayacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Yazarın ORCID ID'si / ORCID ID of the author

Barış ÖNDER 0009-0000-8569-4563

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Antmen, A. (2008). 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Dallin, L. (1964). Techniques of Twentieth Century Composition. Iowa: WM. C. Brown Company Publishers.
- Erciş, M. (2023). Modern Sanattan Postmodern Sanata. *Social Mentality And Researcher Thinkers Journal (Smart Journal)*, 9(74), 4321-4334.
- Gloag, K. (2012). Postmodernism in music. Cambridge University Press.
- Karcıoğlu, İ. (2011). 18. Yüzyıl Standart Orkestra Çalgılarının 20. Yüzyılda Genişletilmiş Çalgı Teknikleriyle Kullanımı. (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi). İstanbul Üniversitesi Müzik Anasanat Dalı Kompozisyon Programı, İstanbul.
- Sakpınar, K. M. (2004). Yirminci Yüzyıl Müziğinde Avant-Garde Öğeler. (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kompozisyon Anasanat Dalı, İstanbul.
- Wade, G. (2010). A concise history of the classic guitar. Mel Bay Publications.
- Ko, Y. F. (2009). An Analytical and Comparative Study of Francisco Tárrega's Two Volumes of Guitar Studies: Volume One: Thirty Elementary Level Studies and Volume Two: Twenty-five Intermediate and Advanced Level Studies Doctoral dissertation, Ball State University. USA.
- Önder, B. (2023). 20. Yüzyılın İkinci Yarısında Gitar Müziğinde Modalite. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Anasanat Dalı, İstanbul.
- Prato, D. E. (2017). Developing unification in the teaching and learning of jazz and classical guitar. University of Salford. United Kingdom.
- Summerfield, M. J. (2003). The classical guitar: its evolution, players and personalities since 1800. Hal Leonard Corporation.
- Ünlü, E. (2016). 1920 ve 1950 Yılları Arasında Modern Gitar Müziğine Yön Veren Besteciler. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 6(2), 110-126.
- Wilder, R. D. (1969). Twentieth-century music. W. C. Brown Company Publishers.
- Başak, N.B., & Bağcı, H. (2021). 20. Yüzyıl Genişletilmiş Keman Çalma Tekniklerinin Eğitimde Kullanım Durumunun İncelenmesi. *Konservatoryum - Conservatorium*, 8(1), 63-83. <https://doi.org/10.26650/CONS2021-900016>
- Biricik, S. B. (1998). Keman Sağ El Tekniğinin Galamian ve Rus Okullarından Örneklerle İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yaylı Sazlar Anasanat Dalı, İstanbul.
- Çuhadar, C. H. (2009). Kemanda Çalma Teknikleri. Çukurova Üniversitesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 121-132.
- Sevsay, E. (2014). Orkestrasyon. Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
- Ulucan, S. (2005). Kemanda Yay Tekniğinin Temel Bilgileri ve Gelişimi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Anasanat Dalı, İstanbul.
- Adler, S. (1989). The Study of Orchestration. W. W. Norton Company Inc. New York.
- Stockhausen, Karl; Gruppen, Score, Universal Edition.
- Ligeti, Gyorgy; Published by Universal Edition, Vienna, Austria.
- Xenakis, Iannis; Metastaseis, Boosey Hawkes Publisher.
- Penderecki, Krzysztof; Alfred Music Publishing.
- Dyens, Roland; Libra Sonatine, Lemoine Editions.
- Dyens Roland; Night - Day 10 Jazz Arrangements, Chanterelle Publisher.

Dyens, Roland; Les 100 for solo guitar, Les Productions d'OZ.
Bellinati, Paulo; Jongo, Guitar Solo Publications.
Brower, Leo; La Espiral Eterna, Edition Schott, Schott Music.
Ginastera, Alberto; Sonata for Guitar op. 47, Boosey Hawkes Publisher.
Koshkin, Nikita; Usher-Valse for guitar solo, Edition Margaux.
Kleynjans Francis; A L'aube du Derneir Jour, Lemoine Publisher.

Atıf Biçimi / How cite this article

Önder, B. (2024). Analysis of 20th Century Extended Guitar Techniques on Selected Works. *Konservatoryum – Conservatorium*, 11(2), 363–386. <https://doi.org/10.26650/CONS2024-1534592>